

Kálvin örökösei vagyunk¹

A hagyatékot rábízják egy gondnokra, aki azt kezeli, azért felelős. Nem csupán vigyáz az örökségre, hanem gondoskodik, hogy az örökösök ebből megéljenek. A magyar református egyház Kálvin örököséként határozza meg magát, s alig van a világon „kálvinistább” egyház, mint a miénk. Ilyen, és ilyennek kell maradnia. Ebben az évben, amikor Kálvin János születésének 500. évfordulójára emlékezünk, erről szólnak sok helyen, nálunk, Erdélyben is, a megemlékezések.

Amikor kálvinista gyökereinkre hivatkozunk, nem tekinthetünk el egy olyan helyzettől, ami minket eddig is érdekelt s ma is érdekel. Ez *kisebbségi létünk*. Kálvin, amikor Genfbe került, új, a Bibliából felismert tanításával, az egész várossal szemben kisebbségben volt. Később el kellett mennie Genfből, mert a városi hatóságokkal szembekezdült, s ismét kisebbségben maradt. A világ kálvinizmusának 450 éves története szintén kisebbségtörténet. Ennek egyik negatív következménye az, hogy a társadalmat, a többséget csak nagy erőfeszítésekkel tudta áthatni, s ez a mai elvilágiasodott társadalomban még nagyobb feladat elé állítja a református egyházat. Azt is tudjuk, hogy a kisebbség, azért is, mert nem bírja a hatalom támogatását, jobban ki van téve a halódás folyamatának. De éppen ebből következik egy olyan pozitívum, amelyet a kisebbségben élők mindig is érezhettek, hogy ti. a fennmaradásért folytatott küzdelemhez a kisebbségnek több ereje van, mint a többségnek. Ahhoz, hogy Genfben Kálvin Isten ügyét érvényre juttassa, elég volt-e ez a kisebbségtudat? A kálvinizmusnak a világon van-e annyi ereje, hogy 450 év után továbbra is fenntartsa magát? Erdélyi református egyházunkban van-e annyi energiatartalék, hogy a megmaradást biztosítsa? Önmagában nincs. Kálvint nem csupán az éltette, hogy neki a Biblia alapján igaza van, hanem érezte, hogy az igazságért folytatott küzdelmében az erőt Istentől kapja. Hitünk igazságának a tudata nem elég önmagában, de az Úrtól jövő erő elegendő volt évszázadokon át, és elegendő lesz a jövőben is, hogy kálvinista egyházunk a történelemben fennmaradjon.

Kálvin életművében van, ami *mulandó*, nyilván elsősorban a történelmi helyzet, a reformáció első évtizedeiben, az egyórás prédikáció, a szigorú egyházfegyvelmezés. Ma ezekből tanulhatunk, de lemásolni, megismételni nem lehet, és nem is kell. Van, ami *örök*, s nem is függ attól, hogy mi hogyan viszonyulunk hozzá. Mindenekelőtt az, hogy Kálvin mindig és mindent Isten dicsőségének vetett alá: a gyülekezet érdekeit, és a maga érdekeit is. A mai előadásban nem a mulandóra tekintek és nem az örökkévalóra, Isten örök dicsőségére, hanem azt keresem, mi volt életművében a *korszzerű*, az, amit felfogásunkban tudatosítani kell, amit egyházi gyakorlatunkban meg kell valósítani.

Arról fogok beszélni, mit jelent a kálvini örökség az *igehirdetésünkre* (1), a *tanítói szolgálatunkra* (2) nézve, arról, hogy mindenki felé *prófétai küldetésünk* van (3), arról, hogy az evangéliumnak meg kell határoznia *egész életünket* (4), végül arról, hogy kálvi-

¹ *A kálvinizmus időszerűsége* c. előadás felhasználásával. Lásd Kozma Zsolt: *Önazonosság és küldetés*. Kv., 2001. 15–23.

nista egyházunknak *Isten egyeduralmát* kell hirdetnie és érvényesítenie mindenütt, főleg az egyházban (5).

1. Az igehirdető egyház

Az igehirdetésen itt most csupán a prédikációt értem, akár a templomban, akár az imateremben, a temetésen, vagy bárhol hangzik el. Szemben például a római katolikus egyházzal, a kálvinizmusban nem arról van szó, hogy az egyház létrehozza és fenntartja az igehirdetést, hanem inkább arról, hogy az első pünkösdtől kezdve, az egyházat a Szentlélek mindig is Isten Igéjének a hirdetése által hozta létre és tartotta fenn. Ezt így értette Kálvin is, amikor az egyház első ismertetőjeleként az igehirdetést jelölte meg. Emberileg szólva, Genf reformációja Kálvin igehirdető szolgálatának köszönhető, s a polgárok nem valamilyen egyházfegyelmi kényszerből mentek templomba, hanem önként. Nem is azt mondták, hogy a templomba mennek, hanem azt, hogy a „prédikációóra” (*sermonra*). Nálunk Mohács után – emberileg szólva – a református prédikátorok öntöttek lelket alélt népünkbe. Az erdélyi református egyház utolsó 90 esztendejében a román nacionalizmus, a majdnem félévszázados kommunista diktatúra idején a kálvinista lelkipásztoroknak szinte más eszköze sem maradt, mint a be nem tiltható, a le nem állítható igehirdetés. De még észak-erdélyi 4 éves szabadságunk korában is, Vásárhelyi János püspök arra figyelmeztet, hogy „a kálvinista magyar református egyház csak akkor tudja betölteni rendeltetését, ha valóban azt adja, de azt tisztán és igazán adja, ami az ő lényege: képviseli és hirdeti az Igét”.² Mindig tudtuk, hogy ez nem lehet belterjes, hanem népet nemzetté formáló erővé is kell válnia. László Dezső, Erdély egyik jelentős lelkipásztora és tudósa így nyilatkozik: „Az ige szolgálata a legfontosabb és a legdöntőbb nemzeti szolgálata az egyháznak és hivatalosainak.”³ Ma szomorúan kell megállapítanunk, hogy szervező, külsőleg építő, vagy éppen politizáló egyházunkban a prédikáció nincs már szolgálatunknak úgy a központjában, mint ahogyan kellene, s mint ahogyan ezelőtt egypár évvel volt; sokszor az az érzésem, hogy ma csak azért prédikálunk, mert nem tudjuk abbahagyni, s ez önmagában nem is baj, mert ha erről lemondunk, saját magunkról mondtunk le. Ma, Kálvin örökösének nem kell egyórás prédikációt tartaniuk, de arra a 20–25 percre alaposan kell készülniük, a híveknek a sokféle és sokféle elhangzott beszéd között kell tudniuk értékelnit a prédikációt, mert az nem valamilyik politikusnak, de még csak nem is a lelkipásztornak a beszéde, hanem Isten hirdetett Igéje. Ezt olyan értéknek kell tekinteniük, amely minden más beszéd fölött van.

² Vásárhelyi János: Egyházunk aktuális kérdései. *Az Út*, 1943. 36.

³ László Dezső: A korszerűség kísértései a református egyházban. *Az Út*, 1943. 75.

2. A tanító egyház

A kálvini életműnek alig van időszerűbb üzenete mai református egyházunk felé, mint az, hogy tanító egyháznak kell lennie, úgy, ahogyan a múltban mindig is programjába vette és órához nem kötötteen végezte a néptanítás szolgálatát. Kálvin 1559-ben alapított genfi Akadémiája átítatta a város egész közéletét, arra nevelte hallgatóit, hogy hinni tudjanak a keresztyén életformában. Ennek az iskolának a szerepe – állapítják meg a Kálvin-kutatók – éppen akkora volt, mint Kálvin igehirdetésének és egyházfegyelmzésének. Az Akadémia hatását a történelemben az egyik magyarországi teológus így határozza meg: „Kálvin genfi főiskolája századokon át mintául szolgált mindazoknak a kollégiumoknak és akadémiáknak, amelyek a reformáció talaján keletkeztek szerte Európában”.⁴ Ez a genfi iskola egyfelől nem volt papos, azaz nem zárkózott el a világi tudományoktól, másfelől megtartotta sajátos egyházi jellegét. A mára néző üzenet ez: meg kell találni református egyházunkban azt a józan közéletet, amelyen járva a hitvallásos nevelés az egész életet befolyásolja, de amely nem nevel valamilyen szűk látókörű, világ- és tudományidegen, az egyetemekre és általában a 21. századra alkalmatlan embereket. Fogalmazzuk ezt meg két, manapság sokszor felvetett kérdésben. Az első: mitől egyházi a mai egyházi iskola? Református múltunkban kollégiumaink „nemesítő iskolák” voltak, amelyek nemcsak nemesi rangra emelték a szellemi képességekkel rendelkező paraszti vagy polgári ifjakat, hanem abban az értelemben is, hogy evangéliumi „lelki nemességet” neveltek ki.⁵ Ma azt kérdezzük kálvinista magunktól: történik-e iskoláinkban ilyen szellemi és lelki nemesítés? Ez a kérdés inkább a nevelésre néz. De van egy, a tanításra vonatkozó is: kálvinista iskoláink lépést tudnak-e tartani az állami iskolák tudományos színvonalával, azért is, hogy tanulóinknak megadjuk az életre nézve az esélyegyenlőséget?

3. A egyház prófétai-kritikai küldetése

Az ószövetségi próféták bátor igehirdetéssel szóltak nem csupán a környező pogány népek vallása, kultusza ellen, de ostorozták saját népük fiait, az előjárókat és a közembereket is egyaránt. Kálvin szemére vetik, hogy a korabeli római katolikus egyház tanítását kemény hangon bírálta. Ez igaz. De éppen ilyen hevességgel, prófétai hanggal szólt saját, genfi gyülekezetének erkölcsi szabadosságáról is. Több mint 450 éves történelmünk arról győz meg bennünket, hogy a kálvinizmus – talán minden más lelki irányzatnál inkább – szenvedélyesen küzdött azért, hogy az Isten Igéjéből megismert igazságnak érvényt szerezzen, és azt védelmezze. Ez a prófétai hangvétele kötelezés a mindenkori kálvinista, református egyházra nézve. Abból kiindulva, hogy Kálvin szigorú kritikát gyakorolt kifelé is, gyülekezete irányába is, a mai református egyház felé kettős prófétai feladatra néz.

⁴ Dékány Endre: *A pedagógus Kálvin*. Az evangéliumi kálvinizmus füzetei. Bp., 1987. 47.

⁵ Lásd Tavaszy Sándor: A református egyház jelentősége Erdély történetében. *Kiáltó Szó* 1943. 89.

A kálvinizmus *kifelé* gyakorolt prófétai kritikája mindig a felismert igazság szenvedélyes védelmét jelentette, valami olyan lelkiismereti kényszert, amelyből Péterék beszéltek: „Mert nem tehetjük, hogy ne mondjuk el azt, amit láttunk és hallottunk”, „Istennek kell inkább engedelmeskedni, mint az embereknek” (ApCsel 4,20 és 5,29). S mert most reformációi megemlékezésre is készülünk, reformátoraink kiállítására is utalunk kell: Luther a wormsi birodalmi gyűlésen bátran védte meg a felismert bibliai igazságot, Kálvin perlekedett a genfiakkal, Zwingli az igaz hitért harcolva esett el a cappeli csatamezőn. Elődeinknek kálvinizmusa akkor időszerű, ha református egyházunk nem hallgat ott, ahol a világ igazságtalanságait látja, hanem Isten mértéke alatt erkölcsi határhelyzetben érzi magát, különben elárulja az evangéliumot, és a világ cinkosává válik. Amikor a kálvinizmus kifelé, a világ felé protestál, ez sohasem lehet egy önmagáért való ellenzékieskedés, hanem a tiltakozás, a vita mélyén ott kell lennie kálvinista elődeink szent meggyőződésének, s ezt a meggyőződést semmi más nem irányíthatja, mint Isten Igéje. Csak így valóban prófétai a kritika, akár a világ, akár más felekezetek, vagy éppen a szekták ellen hangzik el. A hitviták kora elmúlt, de a világ erkölcselensége láttán az igehirdető egyház nem hallgathat, legyen az valamilyen materialista szemlélet, erkölcsi szabadoosság (házasságtörésekre, alkoholizmusra, kábítószeresítésre és sok másra gondolhatunk), népeknek, nemzeteknek az elnyomása, kisebbségeknek a megalázása.

Ha református egyházunk a tanításban, egyháztagjaink az erkölcsi életvitelben térnek el Isten igéjétől, *befelé* kell megszólalnia a prófétai kritikának. Ha a prófétai-kritikai szellem kivész belőlünk, ha bűneinket mindig csak megmagyarázni tudjuk, de nem megbánni és elhagyni, ha a hibát mindig másban, legtöbbször a körülményekben vagy az ellenségben keressük és nem elsősorban önmagunkban, lelki halálra vagyunk ítélve. Fenn tudjuk ugyan még tartani egyházi struktúráinkat, de ezek lélektelen vázakká válnak. Nem térhetek ki itt arra, hogy melyek azok a bűnök, amelyeket ma magunkban le kellene lepleznünk, csupán minden bűnünk gyökerét keresem, s ezt ugyanabban találok meg ma, 2009-ben, mint amiben Makkai 1926-ban látta: „a magyar kálvinizmus azért veszítette el létjogát, mert elcsábítatva, zsoldjába állott a világ szellemének Isten világuralmával szemben”.⁶ A húsz évvel ezelőtti rendszerváltás után feloldódott az egyház gettóhelyzete, s hinnünk kell, hogy ez Isten akaratából történt, azért, hogy világosabban és erőteljesebben képviseljük Isten akaratát a világ felé, és felmutassuk a krisztusi élet felsőbbrendűségét. Ez nem történt meg, ehelyett engedték, hogy a világ betóduljon az egyházba.

Amit Makkai a „világ szellemének” nevez, az ma – több más mellett – két csatornán szivárgott be az egyházba. Először is az anyagközpontúságra gondolok. Sajnos éppen mi, akik a materializmust mindig is elítéltük, ma úgy látjuk, hogy egyházunk alapja a pénz, a föld, az épületek stb. Persze, erre mind szükség is van, de közben a lelki dolgok másodrendűvé válnak, a földi kincsek fontosabbak, mint ama mennyeiek, amelyekről Jézus beszél (Mt 6,19–21). Másodsor. Az egyház politizálásáról van szó. Tudom, hogy a kérdést itt most nem lehet részletezni, nem is ez a feladatom, most csak

⁶ Makkai Sándor: *Evangélium az egyházban*. Sepsiszentgyörgy, 1933. 8.

röviden mondom el véleményemet. Az egyháznak az igehirdetés által meg kell szólítania a gyülekezet tagjait, akik politikai párt(ok)nak tagjai, akiket kisebbségi helyzetükben megaláznak, akik – akarják, nem akarják – a hírközlő eszközök (tv, rádió, hírlapok) útján tudomást szereznek a politikai kérdésekről. Meg kell szólítani őket, de ez csak az evangéliummal történhet.

A befelé elhangzó prófétai kritikának van egy szem előtt tartandó követelménye. Ez nekünk is fáj, úgy, ahogyan Jeremiással történt, aki amikor népét ostorozta, a saját háta sajdult bele.

Mind a kifelé, mind a befelé irányuló prófétai kritikának van egy igei feltétele, amelyet nem szabad szem elől tévesztenünk. Pál éppen ott, ahol arról beszél, hogy a korinthusi gyülekezet tagjainak miképpen kell viszonyulniuk a pogányokhoz, azt mondja, hogy „az ismeret felfuvalkodottá tesz, a szeretet pedig épít” (1Kor 8,1). Márpedig a szeretet által építő kálvinizmus református egyházunknak legidősebb kérdése.

4. Az egész életet átalakító evangélium

A kálvinizmus akkor időszerű, ha ma is, mint a 16. században és utána négy évszázadon át, életet átalakító erő. Tanulmányoknak egész sorozata jelent meg arról, hogy a prédikáló, tanító és egyházfegyelmező Kálvin miképpen határozta meg Genf polgárainak egész életét. Maga az egyház Kálvinnál nem üdvközlő intézmény, hanem a megszentelődés helye, és az élet minden területén és a mindennapok munkájában megy végbe. Az egész életnek Isten színe előtt kell végbemennie. A cél a bibliai kegyességből származó új embertípus.⁷ Vannak keresztyének, akik úgy gondolják, hogy az evangélium csupán arra való, hogy a keresztyének hitét erősítse, s ezzel Isten Igéjét beszorítják a templomba, a kegyesek életébe. Persze mi is valljuk, hogy az evangéliumot elsősorban az egyházban kell hirdetni, elsősorban a hívek lelki életét kell ezzel erősíteni. De ezen felül, Kálvinnal egyetértően, egyházunk arra törekszik, hogy az evangéliumi értékeket az egész társadalomban, és az egyház tagjainak hétköznapi életében valósítsa meg. Ezt Makkai Sándor többször is megfogalmazta, legvilágosabban az *Evangélium az egyházban* c. könyvének három tanulmányában: „Az a becsvágyunk, hogy a református földművelő legyen a földet legjobban ismerő és szerető [...], a református kereskedő legyen az, aki evangéliumi elvek szerint kereskedik és hadat üzen a hamis mértéknek és a jogtalan haszonnak. Azt akarjuk, hogy a református ügyvéd tényleg az igazság védője legyen s a református orvos Krisztus parancsa szerint gyógyítson betegeket.”⁸

⁷ A Református Zsinati Iroda Sajtóosztálya által 1985–1987 között kiadott *Az evangéliumi kálvinizmus füzetei* sorozatra gondolok, itt főleg Békési Andor: *Új embertípus, új város, új civilizáció* c. tanulmányára. Uo. 106, 110, 127.

⁸ Makkai Sándor: *i. m.* 15. és Kálvinista demokrácia. *Református Szemle* 1931. 182–183.

Most egyházi és magánéletünknek egyetlen torzulására gondolok, s ez önmagában is mutatja, hogy mennyire időszerű lenne helyreállítani azt, ami a kálvinizmus lényegéhez tartozik. Ez az, amit az előzőekben már megemlítettem: az új anyagelvűség. Mai életünk visszásságai közül talán a legfeltűnőbb, hogy az ateista diktatúrában visszaautóztatunk minden elvi materializmust, beleértve azt, hogy minden szellemiség ama sokat hangoztatott gazdasági alulépítményen nyugszik. Ez természetes volt, önlényünk-ből adódott. A kárhóztatott anyagelvűséget most egy gyakorlati materializmus váltotta fel, amelyben egyházunk jelenét és jövőjét a pénzben, a külső létesítményekben képzeljük el, s nyugati ejtőernyőkkel akarunk leszállni a kft.-k mennyországába. A Dunántúli Egyházkerület főgondnokától hallottam azt, hogy a református embernek az Ige szerint mindent meg kell próbálnia, de ez nem jelentheti azt, hogy mindent ki is kell próbálnia. Most éppen az anyagközpontúságot próbálgatjuk *kei*, de ez így nem kálvinista, mert evangéliumellenes.

5. Isten egyeduralma

Kálvin egész gondolkozását az hatotta át, hogy a világban nincs más úr, egyedül Isten, minden és mindenki az ő uraságának van alávetve. Elég, ha két alapvető kálvini mondatra hivatkozunk: Egyedül Istené a dicsőség! – nyilvánította ki nem egy helyen. Máshol pedig így nyilatkozik: A világ Isten dicsőségének a színtere. A mi, Istentől elidegenedett világunkban is Isten az egyedüli Úr, még akkor is, ha a világ ezt soha sem fogja elismerni. Minket azonban az érdekel: hogyan valósulhat ez meg az egyházban? Genf városában Kálvin arra törekedett, hogy ez érvényre jusson. Akkor vagyunk Kálvin örökösei, ha elismerjük, hogy minden egyházi hatalom és uraság Isten egyeduralmának, az ő szuverén hatalmának van alávetve.

Ma, amikor az izmusok között a demokratizmus árfolyama megnőtt, amikor azt, hogy „demokratikus” varázsszóként ejtjük ki, és mindenüvé belépőjegyként mutatjuk fel, meg kell vizsgálnunk, hogy mit jelentett ez Kálvinnál és hogyan értelmezhető mai egyházi életünkben.

Kálvin, amikor kifelé néz, az államforma, a hatalom gyakorlásának klasszikus módjaira, azt mondja, hogy nem lehet eldönteni, hogy melyik a jó, s azzal érvel, hogy mindegyik eltorzulhat, mert a monarchia zsarnokságba, az arisztokrácia a kevesek párturalmába, a demokrácia lázongásba mehet át. Kálvin belső egyházrendjére nézve pedig egyértelmű, hogy az nem volt demokratikus, hacsak össze nem tévesztjük ezt a presbiteri (konzisztoriális) elvvel. A református egyházzól viszont nemegyszer elmondták, hogy demokratikus berendezkedésű: egyrészt a római katolicizmus hierarchiájával szemben, másrészt a zsinatpresbiteri elvre gondolva. Arról nem is beszélve, hogy Európa közép-keleti országaiban az egyházat a népi demokráciák előtt ezzel akarták partiképesé tenni.

Az egyháznak és az egyházban szolgáló teológiának minden uralmi renddel szemben prófétai kritikát kell gyakorolnia, mert mindegyiket a bűn miatti szükséghelyzet hozta létre. Így vélekedik Kálvin is: „Az emberek bűne és hibája idézi elő tehát azt,

hogy biztosabb és tűrhetőbb, ha a kormányzatot többen tartják kezükben.”⁹ Ez két dolgot jelent: egyfelől azt, hogy az egyház nem kötelezheti le magát egyetlen külső államformának sem, tehát még a demokráciának sem, másfelől, hogy a saját maga felépíttetésére nézve sem fogadja el minden további nélkül a hatalom gyakorlásának ezt a formáját.

Eltekintve most az államformáktól, az egyházban a hatalom gyakorlására nézve modellként csak az ószövetségi Izráelt vehetjük, ahol vallották, hogy „az Úr, a mi Istenünk egy Úr!”, s az *egy* azt is jelentette, hogy egyedüli. Az ősegyházban ugyanezt vallották Jézus Krisztusra nézve, aki ezt mondta: „Nekem adatott minden hatalom mennyen és földön” (Mt 28,18). Ebben az Igében a „minden” azt jelenti, hogy Krisztus teljes igényt tart az életre, s ez kizár minden földi, teljességre igényt tartó formát, még a nép uralmi igényét is. A kérdés az, hogyan valósul ez meg, s egyáltalán miképpen hozzuk le a jól hangzó mondatot a megvalósítás talajára. Amikor Kálvin úgy vélekedik, hogy „biztosabb és tűrhetőbb, ha a hatalmat többen tartják kézben”, akkor olyan testületekre gondol, amelynek tagjai Isten akarata szerint élnek és az ő akarata szerint kormányoznak. Ott, ahol a testület tagjai keresztyén személyiségek, már jöhet a demokrácia, mert a népből ilyen szempontok szerint választott képviselők Isten előtt álló felelősséggel és Isten nevében fognak döntéseket hozni. Lényegében véve ezt mondja Makkai Sándor is *Kálvinista demokrácia* c. cikkében: az egész közösség „egy maga fölött álló életparancsnak” kell hogy engedelmessédjék.¹⁰ Az egyházi demokratizmusnak egyetlen lényeges feltétele, hogy a nép elismerje Isten egyeduralmát, és akarata ez alá vesse. E nélkül a bűnös ember uralma érvényesül a közösség fölött, ami még akkor is evangéliumellenes, ha ez a bűnös ember a nép. Makkai ezt evangéliumi demokráciának nevezi, amely ha megvalósul, például szolgálhat a politikai demokráciáknak.¹¹ A demokrácia és az Isten-uralom eltérhetnek egymástól, mert a demokrácia mindig a legnagyobb népképviselést tartja szem előtt, ezzel szemben az Isten-uralom minőséget jelent, azt tehát, hogy a testület tagjai Isten akarata szerint éljenek és eszerint kormányozzanak, márpedig ez nem a nagy, hanem a kis létszámú testületekben valósulhat inkább meg. Erre (is) vonatkoznak László Dezső szavai: „az egyházat mindig az Isten által kiválasztott és az egyház hívei által megválasztott, Isten kegyelmi ajándékaival különös mértékben felruházott kisebb közösségnek kell vezetnie”.¹²

A Krisztus szerinti uralkodás azonban az egyház testületeire nézve szolgálatot jelent. Mérvadó erre nézve az, amit Jézus mondott tanítványainak: „Tudjátok, hogy a népek fejedelmei uralkodnak rajtuk, és a nagyok hatalmaskodnak rajtuk. De közöttetek ne így legyen: hanem aki nagygyá akar lenni közöttetek, az legyen a szolgátok” (Mt 20,25–26). Ismeretes, hogy Jézus ezekkel a szavakkal utasítja vissza Jakab és János anyjának kérését, aki kiváltságos helyet kér fia számára. De nem azt mondja, hogy mindnyájan egyenlők vagytok, hanem igenis lehetővé teszi azt a nagyságot, amelyet elérni

⁹ Kálvin János: *A keresztyén vallás rendszere* IV. 20. 9. Pápa, 1910.

¹⁰ Makkai Sándor: *Kálvinista demokrácia. Református Szemle* 1932. 179.

¹¹ Uo. 180.

¹² László Dezső: *i. m.* 75.

csak a szolgálattal lehet. A világban versengés van a hatalom megszerzéséért, sajnos ez a gondolkozás az egyházba is beszűrődött. Ahol azonban elismerik Isten egyeduralmát, ott nincsenek hatalmi harcok, ott egyetlen, az örök életre néző verseny van: a szeretetszolgálat versenye.

Kálvin születésének 500. évfordulójára emlékezve kérdezzük magunktól: tudunk-e úgy prédikálni és tudunk-e úgy prédikációt hallgatni, hogy ez áthassa egész életünket? Tudunk-e iskoláinkba olyan evangéliumi szellemet bevinni, amely meghatározza a jövő gyülekezeteinek életét? Felemeljük-e prófétai szavunkat, amikor a világban és az egyházban Isten akarata ellen történik valami? Törekszünk-e arra, hogy lemondva saját akaratunkról, Isten egyeduralmát érvényesítsük az egyházban, de nem csak, hanem egyéni életünkben is. Ha igen, nem csupán Kálvin örökösei vagyunk, hanem Isten engedelmes gyermekei is.

Elhangzott Szilágynagyfaluban, az Arany János napok alkalmából, 2009. október 25-én.